

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ДІЄВИЙ ФЕНОМЕН ПРОТИСТОЯННЯ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ БОРОТЬБІ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 58—61

У XXI ст. в умовах світової глобалізації величезну роль відіграє інформація, система масових комунікацій. Саме ці компоненти спричинили появу таких складних і неоднозначних явищ, як інформаційні війни.

Чимало змістовних та глибоких досліджень вже присвячено цій актуальній та навіть дошкульній складовій політичного життя, серед яких передусім можна назвати праці О. Білорус, Ю. Бондаря, Н. Гроднянського, Е. Доценко, Б. Кормич, В. Крисько, В. Петрик, Г. Почепцова, В. Прокоф'єва, С. Расторгуєва, А. Ротовського, А. Рудакова, Ю. Шилова, О. Юдіна та ін. [4; 5; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 19; 20]. Спрощено, коротко можна вважати, що інформаційна війна — це цілеспрямований інформаційний вплив на будь-кого і будь-що з метою їх зміни. Останнє зумовлюється ціллю, метою. Таку мету має той, хто задумав і здійснює інформаційну війну. У цьому плані також досить вдалим є визначення інформаційної війни як “комунікативної технології, спрямованої на масову свідомість з короткочасними та довготривалими цілями” [11, 20].

Інформаційні війни — явище давнє, однак нині вони зумовлені принципово новими соціально-історичними обставинами.

“Наша епоха, — пише відомий український вчений, політик О. Білорус, — не просто революційна. Ми увійшли у фазу нової метаморфози всієї людської історії. Світ стоїть на порозі трансформації, яка за своїми історичними і людськими наслідками буде драматичнішою, ніж та, що викликана французькою і більшовицькою революціями” [2, 141]. У контексті з висловленою сентенці-

єю доречним є таке принципове зауваження українського політолога Ю. С. Бондаря: “Ми пропонуємо розглядати інформаційні війни у широкому розумінні, як новий тип міжнародного протиборства, систему заходів інформаційного, організаційного й технічного впливу на об'єкт (державу) для зміни політичної, економічної чи іншої конфігурації без військових операцій” [3, 269]. Звідси, як мінімум, два принципових висновки: а) інформаційні війни у XXI ст. фактично набули глобального характеру; б) інформаційні війни за своїм характером й особливостями не обов'язково пов'язані з війнами, як воєнними конфліктами безпосередньо. Це зумовлює і принципово відмінні за своїм характером запобіжні засоби боротьби з інформаційними війнами в цілому.

Інформаційні війни — це передусім великомасштабний інформаційний терор, що набув величезного значення і загроз відносно цілих суспільств, зважаючи на такі основні об'єктивні обставини. По-перше, це небувалий розвиток і поширення інформації загалом, незалежно від кордонів і заборон. По-друге, людина нині має у багатьох випадках абсолютно вільний, неконтрольований доступ до величезного обсягу джерел інформації. По-третє, надзвичайно швидко вдосконалюються різноманітні інформаційні технології, особливо в частині маніпулювання інформацією як такою.

Сутність інформаційного терору полягає, на думку білоруського дослідника В. В. Мироненка, в тому, що “інформаційний терор у чистому вигляді має на меті реалізацію “теракту” вже не в реальності, а в головах” [9, 42].

У сучасному глобалізованому світі інформація є тим стратегічним соціальним ресурсом, який при споживанні, як правило, все більше зростає. Тому ряд вчених взагалі ведуть мову про таке суспільне явище, як “інформаційна революція”. На думку українського фахівця А. М. Кузьменка, така революція “пов’язана з появою нового світового комунікативного співтовариства” [8, 61].

Інформаційні війни можуть мати надто різні моделі залежно від мети їхнього впливу насамперед на масову свідомість. Схематично модель інформаційної війни детально розглянуто Г. Г. Почепцовим у його фундаментальній монографії “Інформаційні війни” [11]. Він визначає і основні засади, на яких ґрунтуються такі війни. Безумовно, всі ці засади найтісніше пов’язані з психологічним аспектом, оскільки інформаційна війна значною мірою пов’язана з психологічним впливом на свідомість людини, групи, найчастіше — великих соціальних груп, більше того — надто неоднорідних. Між іншим, подана ознака принципово розрізняє інформаційну війну від війни у її загальному розумінні.

Не менш істотною ознакою інформаційних війн є їхня популістична спрямованість. Їм не потрібна гомогенна, одноманітна група чи середовище, оскільки вплив на масу передбачає те, що інформаційна війна обов’язково досягне свого адресата.

За своїм характером, особливостями інформаційна війна може бути різновариантною, різночасовою (за своєю тривалістю), багатоетапною і т. ін. Головною ж метою, як і першочерговим етапом інформаційної війни, є інформаційне проникнення будь-куди з метою заволодіння “суспільним” плацдармом — психікою, свідомістю певної, часто надто великої, кількості людей. Так чи інакше, але інформаційна війна завжди має конкретну мету — від дискредитації конкретної людини до дискредитації країни, у тому числі суспільства. Так, однією з наймасштабніших

і класичних за всіма ознаками була “холодна війна” ХХ ст., у якій було задіяно величезні сили і ресурси передусім двох супердержав світу — СРСР та США, а полем, де відбувалася така війна, виявився фактично весь світ. Розмірковуючи нині над феноменом “інформаційна війна”, відомий український фахівець у галузі ЗМІ, паблік рилейшинз Г. Г. Почепцов зазначає, що інформаційні війни “будуються на стратегії резонансу, коли одна комунікативна складова починає функціонувати у такий спосіб, щоб замінити собою усі інші, коли одне повідомлення може викликати збудження усього суспільства” [11, 10].

В умовах інформаційного протистояння, інформаційних війн виникає проблема інформаційної безпеки. Йдеться про таку безпеку, коли інформаційна війна проти суспільства є малоефективною, недієвою, коли суспільство, як пише український вчений М. І. Сенченко, на свідомому рівні матиме інформаційну перевагу над ким завгодно [17, 19].

В інформаційних війнах нині використовується також багато засобів, форм ведення такої війни. Це — спеціальна пропаганда, психологічний тиск, дезінформування, диверсифікація суспільної свідомості, поширення чуток, спеціальні інформаційні операції тощо. Завдяки таким засобам досягається основне завдання інформаційних війн — це здійснення безпосереднього, негативного, руйнівного впливу на політичну могутність окремо взятої держави шляхом відповідного послаблення її безпеки у будь-якій сфері життєдіяльності. Об’єктів безпосереднього посягання інформаційної війни є багато, вони мають свою специфіку, особливості тощо.

В інформаційному середовищі з кожним роком все більш популярною і поширеною стає комп’ютерна злочинність, так званий комп’ютерний тероризм, що набуває транснаціонального, світового характеру. Тож природно, що членами Ради Європи була розроблена, прийнята і ратифікована спеціальна Конвенція про кіберзлочинність (23 листопада 2001 р.). Українське законодавство, зокрема окремі статті Кримінального кодексу України, приведені у відповідність до цього доку-

мента. Йдеться, наприклад, про розподіл XIV Кримінального кодексу України “Злочини у сфері державної таємниці, недоторканість державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації”. Тут можна було б ввести статтю “Злочини проти інформаційної безпеки”.

Протидія інформаційній агресії, інформаційному терору постає можливою і результативною у разі використання насамперед таких важелів:

- а) посилення інформаційного суверенітету України та забезпечення належного захисту національного інформаційного простору;
- б) удосконалення державного регулювання та встановлення цивілізованого контролю за діяльністю інформаційної сфери шляхом поліпшення політико-правових, фінансово-економічних та організаційних засад її функціонування;
- в) більш широке залучення усіх засобів масової інформації до боротьби з негативними проявами в суспільстві, особливо тими, що спричиняють загрози національній безпеці;
- г) неухильне забезпечення прав громадян на свободу слова, доступ до інформації;
- д) попередження будь-якого, не передбаченого правом втручання державних органів влади, органів місцевого самоврядування у діяльність засобів масової інформації, застереження від можливих дискримінацій в інформаційній сфері.

На національному рівні існує потреба забезпечення захисту національного інформаційного простору саме за умов прийняття спеціального закону про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Зокрема, потреба в цьому зумовлена широким поширенням інтернет-послуг, їх доступністю для надто великої кількості громадян. Це пов'язано також і з тим, що останніми роками виробляється багато досить досконалих засобів безконтрольного знання та поширення інформації. Робиться це також за допомогою найновіших інформаційних технологій, що потужно розвиваються і вдосконалюються.

Віддаючи належне ролі і значенню інформації, особливо в ситуації загострення між-державних відносин та реальних військових конфліктів, у багатьох країнах світу створюють навіть спеціальні служби, підрозділи по унеможливленню негативного впливу інформації на будь-які державно-соціальні процеси. Так, у Міністерстві оборони Швеції, наприклад, нині працює спеціальна служба психологічного захисту, яка у військовий час зорієнтована на роботу над інформацією, кризовими комунікаціями.

Отже, можна зробити такі висновки:

- інформаційні війни у XXI ст. — явище надто поширене, складне і неоднозначне;
- інформаційні війни посилюють і ускладнюють протистояння між державами, суспільствами, що потребує розробки нових запобіжних засобів та боротьби з такими війнами.

Література

1. Конституція України. — К.: Основа, 1996. — 64 с.
2. Білорус О. Глобалізація і національна стратегія України / О. Білорус. — Броди: 2001. — 321 с.
3. Бондар Ю. В. Четверта світова війна: інформаційні чинники // Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: Матеріали П'ятої всесвітньої конф., 25 травня 2006 р. / Ю. В. Бондар. — К.: МАУП, 2007. — С. 266—272.
4. Гроднянский Н. Четвертая мировая: США в борьбе за мировое господство. — Минск: Изд-во В. П. Ильин, 2004. — 348 с.
5. Доценко Е. Л. Психология манипуляции / Е. Л. Доценко. — М.: Альтернатива — 1996. — 341 с.
6. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посіб. / Б. А. Кормич. — К.: Кондор, 2004. — 384 с.
7. Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) / В. Г. Крысько. — Минск.: Харвест, 1999. — 448 с.
8. Кузьменко А. М. Особливості формування розвідувальних технологій в епоху глобалізації // Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: Матеріали П'ятої Всесвітньої конференції, Київ, 25 травня 2006 р. — К.: МАУП, 2007. — 284 с.
9. Мироненко В. В. Информационная агрессия и информационное противостояние // Діалог цивілізацій чи Четверта світова війна: Матеріали П'ятої Всесвіт-

ньої конференції, Київ, 25 травня 2006 р. — К.: МАУП, 2007. — 284 с.

10. Петрик В. М., Остроухов В. В. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: Навч. посіб. / В. М. Петрик, В. В. Остроухов; за ред. В. М. Петрика. — К.: Росава, 2006. — 208 с.

11. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. — К.: Ваклер. — 2001. — 576 с.

12. Почепцов Г. Г. Психологические войны. — 3-е изд., доп. / Г. Г. Почепцов. — К.: Ваклер, 2002. — 526 с.

13. Прокофьев В. Тайное оружие информационной войны: атака на подсознание / В. Прокофьев. — М.: СЕНТЕГ, 2003. — 329 с.

14. Расторгуев С. П. Информационная война / С. П. Расторгуев. — М.: Основы, 1998. — 391 с.

15. Ротовский А. А. Системный PR / А. А. Ротовский. — Днепропетровск: Баланс-Бизнес Бутс, 2006. — 256 с.

16. Рудаков А. Стратегия информационной войны // А. Рудаков. — Антей, 2003. — 248 с.

17. Сенченко М. І. Четверта світова. Інформаційно-психологічна війна / М. І. Сенченко. — К.: МАУП, 2006. — 431 с.

18. Сущность и содержание современных войн: Материалы круглого стола в Международной школе бизнеса “Мир-Бис”, 19 апр. 2002. — № 9—4. — С. 415.

19. Шилов Ю. О. Чого ми варті / Ю. О. Шилов. — К.: Аратта, 2006. — 292 с.

20. Юдін О. К., Бобуш В. М. Інформаційна безпека держави: Навч. посіб. / О. К. Юдін, В. М. Богущ. — Х.: Консул, 2005. — 576 с.

Інформаційні війни у XXI ст. — явище надто поширене, складне і неоднозначне. Вони посилюють і ускладнюють протистояння між державами, суспільствами, що потребує розробки все нових запобіжних засобів та боротьби з такими війнами.

Информационные войны в XXI ст. — явление весьма распространенное, сложное и неоднозначное. Они усиливают и усложняют противостояния между государствами, обществами, что требует разработки все новых средств по их предупреждению и борьбе с такими войнами.

Information war in the twentieth century — a phenomenon very common, complex and ambiguous. Information War reinforce and complicate the conflicts between states and societys, which requires the development of new tools for their prevention and combating such wars.

Надійшла 1 квітня 2013 р.